Opetus- ja kulttuuriministeriö 31.5.2022
Eduskunta

Valtionvarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Asiantuntijalausunto; jaoston kokous 1.6.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2022 toiseksi lisätalousarvioksi

Hallituksen esitys vuoden 2022 toiseksi lisätalousarvioksi sisältää opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle merkittäviä määrärahalisäyksiä. Valtaosa lisärahoituksesta suunnataan Suomeen tulleiden ukrainalaisten palveluiden järjestämiseen ja koronasta aiheutuneen oppimisvajeen paikkaamiseen.

Esi- ja perusopetus

Kunnille turvataan Ukrainasta tulevien lasten ja muiden kansainvälistä suojelua saavien lasten varhaiskasvatuksen järjestämisestä koituvia kustannuksia valtionavustuksella vuonna 2022. Määrärahaa tähän tarkoitukseen on varattu 67 miljoonaa euroa.

Esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa lisääntyneen maahanmuuton vuoksi kasvatetaan lisäksi suomi tai ruotsi toisena kielenä sekä oman äidinkielen opetukseen tarkoitettua avustusmäärärahaa 1,0 miljoonalla eurolla.

Suomen ja ruotsin kielen perusteiden koulutusten riittävän tarjonnan varmistamiseksi varataan vapaan sivistystyön oppilaitoksille (kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot ja opintokeskukset) 1,5 miljoonan euron lisäys kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyn koulutuksen rahoituskokonaisuuteen.

Koronavirusepidemian johdosta varhaiskasvatuksessa ja esi- ja perusopetuksessa tarvittaviin tukitoimiin osaamisvajeiden paikkaamiseksi ja lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi varataan 58 miljoonaa euroa. Varhaiskasvatuksessa avustusta voidaan kohdentaa mm. varhaiskasvatuksen tukitoimien sekä S2-tuen tehostamiseen. Esi- ja perusopetuksessa avustusta voidaan kohdentaa mm. tukiopetuksen ja osa-aikaisen erityisopetuksen sekä muun tuen järjestämiseen.

Toisen asteen koulutus

Koronavirusepidemian jälkien korjaamiseen tarvitaan edelleen merkittäviä lisäpanostuksia myös toisella asteella. Ammatilliseen koulutukseen ehdotetaan 26 miljoonaa euroa ja lukiokoulutukseen 17 miljoonaa euroa oppimisen ja osaamisen puutteiden korjaamiseen sekä opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistamiseen. Ehdotetuilla lisärahoituksilla voidaan jatkaa aiemmilla lisärahoituksilla toteutettuja tukitoimia riittävällä laajuudella ja kohdentaa niitä tehostetusti myös syksyllä aloittaville uusille opiskelijoille. Syksyllä toisella asteella aloittavat nuoret ovat olleet pisimpään perusopetuksessa poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana, minkä takia heillä voi olla aiempaa enemmän osaamis- ja oppimisvajetta, jota joudutaan paikkaamaan toisen asteen opintojen alkuvaiheessa.

Toisen asteen lisärahoitukset osaamisvajeiden paikkaamiseksi sekä opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistamiseen myönnetään lukiokoulutuksen järjestäjille valtionavustuksina ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille osana ammatillisen koulutuksen määrärahaa pääosin perusrahoituksen harkinnanvaraisena korotuksena. Koronavirusepidemian seurauksena opiskeluaikojen pitkittyessä joidenkin ammatillisen koulutuksen järjestäjien opiskelijavuosikertymät voivat ylittää rahoituksen perusteena olevan tavoitteellisten opiskelijavuosien määrän siinä määrin, että järjestäjälle myönnetty rahoitus ei ole riittävä kasvaneen opiskelijamäärän tarpeisiin. Tällöin tarkoituksenmukaisempaa voi olla lisärahoituksen myöntäminen harkinnanvarisen korotuksen sijaan tavoitteellisten opiskelijavuosien lisäyksenä. Tähän tarpeeseen varautumiseksi talousarviossa päätettyä ammatillisen koulutuksen tavoitteellisten opiskelijavuosien enimmäismäärää esitetään kasvatettavaksi 800 opiskelijavuodella.

Korkeakouluopetus ja tutkimus

Korkeakouluopetuksessa ja tutkimuksessa merkittävimmät lisäykset liittyvät tavoitteeseen lisätä opiskelumahdollisuuksia Ukrainasta sotaa paenneille. Ukrainalaisille pakolaisille tarjotaan tehostettuja korkeakoulujen ohjaus- ja neuvontapalveluita. Tässä hyödynnetään olemassa olevaa korkeakoulujen maahanmuuton vastuukorkeakoulu toimintaa (Supporting Immigrants in Higher Education in Finland, SIMHE). Ukrainalaisille pakolaisille tarjottaviin tehostettuihin SIMHE -tuki- ja neuvontapalveluihin ehdotetaan korkeakouluille yhteensä 2 miljoonaa euroa ja korkeakoulujen vieraskielisten koulutusten tarjonnan lisäämiseen 5,5 miljoonaa euroa. Lisäksi Suomen Akatemialle ehdotetaan valtuuteen kertaluonteisesti 500 000 euron lisäys käytettäväksi suomalaisille tutkimusorganisaatioille osoitettavaan erityisrahoitukseen ukrainalaisten tutkijoiden kutsumiseksi Suomeen.

Aalto-yliopistolle (Helsinki Graduate School of Economics) ehdotetaan 250 000 euroa päätöksentekoa tukevan datahuoneen siirtymävaiheen järjestelyihin osallistumiseen. Lisärahoituksella turvataan yliopistojen toimintaa tilannehuoneen jatkossa ja datahuonepilotin valmistelussa.

Opintotuki

Hallitus on päättänyt huomioida yleisen kustannustason nousun Kelan etuuksissa. Opintorahoihin tehdään sen vuoksi 1.8. lukien 3,5 prosentin ylimääräinen indeksitarkistus. STM on valmistellut kevätistuntokaudella hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien ylimääräisestä indeksitarkistuksesta vuonna 2022 (HE 75/2022 vp). Momentille 29.70.55 opintoraha ja asumislisä esitetään lisäystä 9 milj. euroa, josta 6,3 milj. euroa korkea-asteen opintorahoihin ja 2,7 milj. euroa muiden oppilaitosten opiskelijoiden opintorahoihin. Vuonna 2023 lisämäärärahan tarve on 10 milj. euroa.

Kulttuuri ja taide

Arkkitehtuuri- ja designmuseon toteuttamiseksi valtio ja Helsingin kaupunki perustavat rakennushankkeen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaavan kiinteistöosakeyhtiön, jossa valtiolla ja kaupungilla on saman suuruiset omistusosuudet. Valtion rahoitusosuutena kiinteistöosakeyhtiön pääomittamiseen yhtiön vapaaseen pääomaan ehdotetaan 4,7 milj. euroa ja museosäätiön hallintokustannusten kattamiseen 273 000 euroa. Määrärahan käytön edellytyksenä on, että Helsingin kaupunki osoittaa yhtiön pääomittamiseen ja museosäätiön hallintokustannusten kattamiseen vähintään saman suuruisen rahoituksen.

Suomenlinnan hoitokunnalle ehdotetaan 400 000 euroa kohonneiden kaukolämmön kustannusten kattamiseksi. Museovirastolle ehdotetaan 50 000 euroa Ukrainan kulttuuriperinnön turvaamiseen tarkoitettuun kriisiapuun.

Liikunta ja nuorisotyö

Koronasta toipumisen sekä ukrainalaisten lasten maahantulon johdosta koulupäivän yhteydessä järjestettävään lasten harrastustoimintaan lisätään 5 milj. euroa. Samoin koronan ja Ukrainan pakolaistilanteen johdosta kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön kohdennetaan 7 milj. euroa. Koronaelvytystoimenpiteiden vuoksi Liikkuva koulu ja opiskelu -uusstartti sekä Liikkuva aikuinen –kokonaisuuksiin kohdennetaan 2 milj. euroa.